

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра економіки підприємства ім. проф. І.Н. Романенка

«ЗАТВЕРДЖУЮ»:
Декан економічного факультету
_____ А.Д. Діброва
« ____ » _____ 2019 р

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри економіки підприємства
ім. проф. І.Н. Романенка
Протокол № 12 від «27» травня 2019 р.
_____ Завідувач кафедри
Рогач С.М.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Спеціальність 071 Облік і оподаткування (Облік і аудит)

Спеціалізація _____

Факультет економічний

Розробник к.е.н., доцент Томашевська О.А.
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

економіка сільського господарства

(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Напрямок підготовки		
Спеціальність	071 Облік і оподаткування (Облік і аудит)	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	3	
Семестр	6	
Лекційні заняття	15	
Практичні, семінарські заняття	15	
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	90	
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	2 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни:

Набуття знання з основних закономірностей інноваційного розвитку економіки сільського господарства, формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, визначення економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та обґрунтування заходів щодо її підвищення. Рівень знань з економіки сільського господарства забезпечує студентам набуття відповідних навиків з економічної роботи і підготовленість до практичної діяльності в аграрних підприємствах.

Завдання навчальної дисципліни:

- надбання студентами знань і вмінь з таких проблем, як економічні основи ефективного використання земельних ресурсів;
- формування ресурсного потенціалу сільського господарства і обґрунтування раціонального поєднання його складових елементів;
- визначення собівартості сільськогосподарської продукції;
- аналіз фінансово-економічних результатів діяльності аграрних підприємств та визначення беззбиткового виробництва продукції;
- забезпечення необхідних умов для здійснення інноваційної діяльності аграрних підприємств та оцінювання її ефективності;
- основні закономірності розвитку галузей рослинництва і тваринництва, досягнутий рівень економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та обґрунтування шляхів її підвищення в умовах глобалізації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- особливості сільського господарства і агропромислового виробництва та їх вплив на економіку аграрних підприємств;
- суть і методику визначення ресурсного потенціалу сільського господарства та його ефективності;
- методи визначення собівартості сільськогосподарської продукції;
- систему показників визначення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва;
- систему оцінки трудових ресурсів підприємства;
- основні закономірності розвитку сільського господарства;
- виробничо-економічні особливості ефективного розвитку сільськогосподарських галузей;
- напрями підвищення економічної ефективності галузей сільського господарства.

вміти:

- аналізувати і робити висновки щодо основних тенденцій розвитку сільськогосподарського виробництва;
- визначати рівень економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції;
- обґрунтовувати заходи щодо підвищення ефективності виробництва;
- аналізувати тенденції формування структури і обсягів виробництва відповідно до кон'юнктури ринку, щоб забезпечити конкурентоспроможність і ефективність галузей аграрної сфери.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	с.р.	інд.		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування аграрних підприємств													
Тема 1. Формування та особливості функціонування аграрного сектору національної економіки		8	2	2		4							
Тема 2. Види аграрних підприємств та їх організаційно-правові форми		6	1	1		4							
Тема 3. Спеціалізація та агропромислова інтеграція		8	1	1		6							
Тема 4. Витрати і собівартість сільськогосподарської продукції		8	1	1		6							
Тема 5. Валові та фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств		8	1	1		6							

Разом за змістовим модулем 1		38	6	6		26							
Змістовий модуль 2. Моніторинг виробничих ресурсів аграрних підприємств													
Тема 1. Земельні ресурси та ефективність їх використання		10	2	2		6							
Тема 2. Трудові ресурси та оплата праці в аграрних підприємствах		6	1	1		4							
Тема 3. Матеріально-технічне забезпечення та виробнича логістика аграрних підприємств		8	1	1		6							
Тема 4. Інноваційна діяльність аграрних підприємств та оцінювання її ефективності		6	1	1		4							
Тема 5. Інфраструктура аграрного підприємства		12	1	1		10							
Тема 6. Ресурсне забезпечення аграрних підприємств		6	1	1		4							
Разом за змістовим модулем 2		48	7	7		34							
Змістовий модуль 3. Економіка галузей рослинництва і тваринництва													
Тема 1. Економіка галузей рослинництва		12	1	1		10							
Тема 2. Економіка галузей тваринництва		12	1	1		10							
Тема 3. Ринок сільськогосподарської продукції		12	1	1		10							
Разом за змістовим модулем 3		36	2	2		30							
Усього годин		120	15	15		90							

Курсовий проект (робота) з економіки сільського господарства (якщо є в навчальному плані)													
Усього годин		120	15	15		90							

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Формування та особливості функціонування аграрного сектору національної економіки	1
2	Види аграрних підприємств та їх організаційно-правові форми	1
3	Спеціалізація та агропромислова інтеграція	1
4	Витрати і собівартість сільськогосподарської продукції	1
5	Валові та фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств	1
6	Земельні ресурси та ефективність їх використання	1
7	Трудові ресурси та оплата праці в аграрних підприємствах	1
8	Матеріально-технічне забезпечення та виробнича логістика аграрних підприємств	1
9	Інноваційна діяльність аграрних підприємств та оцінювання її ефективності	1
10	Інфраструктура аграрного підприємства	1
11	Ресурсне забезпечення аграрних підприємств	1
12	Економіка галузей рослинництва	1
13	Економіка галузей тваринництва	1
14	Ринок сільськогосподарської продукції	1

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Спеціалізація та агропромислова інтеграція	1
2	Витрати і собівартість сільськогосподарської продукції	1
3	Валові та фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств	1
4	Земельні ресурси та ефективність їх використання	1
5	Трудові ресурси та оплата праці в аграрних підприємствах	1
6	Матеріально-технічне забезпечення та виробнича логістика аграрних підприємств	1
7	Інноваційна діяльність аграрних підприємств та оцінювання її ефективності	1
8	Ресурсне забезпечення аграрних підприємств	1
9	Економіка галузей рослинництва	1
10	Економіка галузей тваринництва	1
11	Ринок сільськогосподарської продукції	1

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
....		

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів

1. Особливості сільського господарства і агропромислового виробництва та їх вплив на економіку аграрних підприємств.
2. Предмет і завдання науки.
3. Методи дослідження економіки аграрних підприємств
4. Види підприємств та їх об'єднань.
5. Агропромислові формування в аграрному секторі економіки.
6. Суть і об'єктивні умови розвитку спеціалізації аграрних підприємств.
7. Концентрація сільськогосподарського виробництва.
8. Диверсифікація аграрних підприємств, її форми і види.
9. Поняття витрат виробництва і собівартості продукції.
10. Методика обчислення собівартості продукції аграрних підприємств.
11. Калькулювання собівартості продукції аграрних підприємств.
12. Суть і вимірювання ефективності сільськогосподарського виробництва.
13. Методика визначення показників економічної ефективності виробництва. Точка беззбитковості та її обчислення.
14. Раціональне використання землі як головного засобу виробництва в сільському господарстві.
15. Розмір сільськогосподарських угідь України та їх склад, сучасний стан розподілу земель між землевласниками і землекористувачами.
16. Система оцінки трудових ресурсів підприємства.
17. Поняття і значення підвищення продуктивності праці в аграрному секторі економіки.
18. Показники продуктивності праці у сільському господарстві і методика їх визначення.
19. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання.
20. Поняття і особливості техніко-технологічної бази аграрних підприємств.
21. Машинно-тракторний парк та ефективність його використання.
22. Поняття логістики, її функції та завдання.

23. Поняття і види інноваційної діяльності.
24. Локальні й глобальні новини (нововведення).
25. Умови забезпечення ефективної інноваційної діяльності.
26. Загальна характеристика напрямів НТП і його основні риси
27. Показники ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності.
28. Суть і значення інфраструктури аграрного підприємства. Класифікація інфраструктури.
29. Виробнича інфраструктура та її економічне значення.
30. Соціальна інфраструктура та соціальна діяльність підприємства.
31. Суть ресурсного потенціалу аграрних підприємств, його склад та структура.
32. Методичні основи оцінки ресурсного потенціалу підприємства, показники його виміру.
33. Економічна ефективність використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств і напрями її підвищення.
34. Розвиток і зональні особливості виробництва зерна.
35. Економічна ефективність виробництва зерна та підвищення його ефективності.
36. Економічне і соціальне значення вирощування цукрових буряків.
37. Економічна ефективність виробництва цукрових буряків і шляхи її підвищення.
38. Економіка виробництва олійних культур.
39. Економічна ефективність виробництва насіння соняшнику і шляхи її підвищення.
40. Народногосподарське значення, розвиток та розміщення виробництва картоплі.
41. Економічна ефективність виробництва картоплі та овочів, основні шляхи підвищення їх економічної ефективності.
42. Економіка виробництва плодів, ягід і винограду.
43. Економічна ефективність виробництва винограду. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва продукції садівництва.
44. Розвиток і розміщення виробництва продукції скотарства.
45. Економічна ефективність виробництва молока та приросту великої рогатої худоби.
46. Народногосподарське значення свинарства, його роль у забезпеченні населення продуктами харчування.
47. Економічна ефективність виробництва свинини та шляхи підвищення його економічної ефективності.
48. Резерви збільшення виробництва продукції вівчарства.
49. Економічна ефективність виробництва продукції вівчарства.
50. Розвиток і розміщення галузі птахівництва.

51. Економічна ефективність виробництва яєць та м'яса птиці.
52. Суть та основні функції ринку. Суб'єкти і об'єкти ринку.
53. Ринок сільськогосподарської продукції та його регулювання.
54. Інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції.
55. Поняття конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств.
Методика оцінки конкурентоспроможності продукції.
56. Якість продукції як економічна категорія. Показники якості продукції та їх характеристика.
57. Стандартизація продукції, її сутність і значення для підвищення якості.
Поняття стандарту на продукцію.
58. Сертифікація продукції, її економічне значення.
59. Сутність концентрації сільськогосподарського виробництва. Форми і особливості концентрації виробництва у сільському господарстві.
60. Показники концентрації і оптимальні розміри сільськогосподарського виробництва.

Тестові запитання

	Питання 1. Особливості сільськогосподарського виробництва:
1	Економічний процес відтворення тісно переплітається з природними процесами;
2	Має місце галузева диверсифікація;
3	В процесі виробництва відбувається споживання засобів виробництва;
4	Інфраструктура має важливе значення;
5	Існування взаємозалежності і взаємодоповнюваності окремих галузей.

	Питання 2. Сільськогосподарські кооперативи залежно від завдань і характеру їхньої діяльності поділяються на:
1	затратні;
2	виробничі;
3	аграрні;
4	маркетингові;
5	обслуговуючі.

	Питання 3. Співвіднесіть види диверсифікації за критерієм сфери діяльності:	
1	Виробнича диверсифікація	А) Це процес урізноманітнення фінансової діяльності підприємства, шляхом здійснення різних видів коротко- і довгострокових фінансових вкладень.
2	Фінансова диверсифікація	Б) Це процес створення підприємством власної торгівельної мережі, розширення каналів збуту продукції, шляхом використання різноманітних маркетингових важелів.

3	Маркетингова диверсифікація	В) Це процес збільшення асортименту продукції, яка випускається.
---	-----------------------------	--

	Питання 4. Собівартість продукції – це:	
1	Затрати праці і коштів на виробництво і реалізацію продукції;	
2	Суспільно необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі;	
3	Витрати підприємства на виробництво продукції та прибуток;	
4	Витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі.	

	Питання 5. Економічна ефективність показує:	
1	Кінцевий корисний результат від застосування всіх виробничих ресурсів й визначається порівнянням одержаних результатів і витрат виробничих ресурсів;	
2	Відповідність витрат й екологічних результатів інтересам суспільства, порівняння економічного ефекту і витрат на природоохоронні заходи;	
3	Відповідність витрат й екологічних результатів інтересам суспільства, порівняння економічного ефекту і витрат на природоохоронні заходи;	
4	Результат тих чи інших заходів.	

	Питання 6. Співвіднесіть показники:	
1	Суб'єкти земельних відносин	А)це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею.
2	Об'єкти земельних відносин	Б) громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади.
3	Земельні відносини	В) землі в межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї).

	Питання 7. Встановіть відповідність між терміном та його значенням:	
1. Керівники	А) працівники, які безпосередньо зайняті у процесі виробництва продукції, виконанні робіт та наданні послуг	
2. Спеціалісти	Б) працівники, що займають посади керівників підприємств та їх структурних підрозділів, а також їх заступники	
3. Службовці	В) працівники, які виконують спеціальні інженерно-технічні, економічні та інші роботи	
4. Робітники	Г) працівники, що виконують суто технічну роботу, здійснюють оформлення документації, облік, контроль.	

	Питання 8. Планування, організація та контроль руху матеріальних та інформаційних потоків в просторі і в часі на шляху від первинного джерела сировини і матеріалів, внутрішньофірмової їх переробки до виготовлення готової продукції і доведення її до споживача.	
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>	

	Питання 9. Показники розвитку льонарства:	
--	--	--

1	Рівень рентабельності
2	Валовий збір льону-довгунця
3	Витрати на 1 га посіву
4	Площа посіву льону-довгунця
5	Затрати праці на 1 га посіву

	Питання 10. Сукупність підприємств і організацій, що забезпечують відповідні житлово-побутові та соціально-культурні умови життя сільського населення.
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

8. Методи навчання

Методи навчання поділяють за відповідним етапом навчання, на кожному з яких розв'язують специфічні завдання: орієнтація на методи підготовки студентів до вивчення матеріалу, що передбачає пробудження інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; на методи вивчення нового матеріалу; на методи конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного; на методи контролю й оцінки результатів навчання. Крім того, у навчальному процесі викладач виокремлює методи пояснення навчальної дисципліни, різноманітні методи організації самостійної роботи студентів.

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод найширше застосовують для передавання значного масиву інформації.

Метод проблемного викладення. Використовуючи відповідні джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають свідками і співучасниками наукового пошуку.

Частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть полягає в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом пізнавальних завдань на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі студенти на основі роботи над програмами та з навчальними посібниками. Такий метод, як евристична бесіда є перевіреним способом активізації мислення, спонукання до пізнання.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження і розрахунки та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій

діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

Методи контролю та самоконтролю: методи усного контролю; методи письмового контролю та самоконтролю; методи практичного контролю і методи практичного самоконтролю.

9. Форми контролю

Опитування на семінарських і практичних заняттях, експрес-опитування, розв'язання задач, модульні-контрольні роботи, екзамен.

7.Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання студента відбувається відповідно до положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 20.02.2019 р. протокол №7 (табл.1.).

Таблиця 1.

Співвідношення між національними оцінками і рейтингом здобувача вищої освіти

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни **R_{дис}** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **R_{нр}** (до 70 балів): **R_{дис} = R_{нр} + 0,3·R_{ат}**

11. Методичне забезпечення

1. Економіка аграрних підприємств. Методичні вказівки до вивчення дисципліни студентами напряму підготовки 6.030504 «економіка

підприємства» О.А. Томашевська, Т.В. Мірзоева. - К.: ЦП «Компринт» - 2017. – 170 с.

2. Економіка сільського господарства: методичні розробки до виконання практичних завдань студентами напряму підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства» / Л.М. Степасюк, О.В. Величко. – К.: «ЦП «КОМПРИНТ»», 2016. – 113 с.

12. Рекомендована література

Основна

1. Аграрна економіка : навч. посіб. / В. Я. Білоножка, Мостов'як, В. П. Карпенко, С. П. Полторецький, А. П. Березовський; за ред. В. Я. Білоножка. - Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2016.-418 с.

2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.

3. Економіка сільського господарства. Навч. посібник /Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін.; За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Каравела, 2012. – 312 с.

4. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: [підручник] / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.

5. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: [підручник] / В.Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.

6. Гуторов А. О. Розвиток інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки : монографія / Андрій Олександрович Гуторов. – К. : ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2016. – 484 с.

7. Науково-методичні засади поглиблення спеціалізації в аграрних підприємницьких структурах / М.Й. Малік, І М. Беженар, О.Ю. Грищенко та ін. К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. 104с.

8. Основні засоби сільськогосподарських підприємств : стан, оцінка, відтворення : монографія / Могилова М. М. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2016. – 404 с.

9. Ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення: досвід країн ЄС / Ю.О. Лупенко, О.В.Ходаківська, І.В. Юрченко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2019. – 80 с.

10. Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2019 році / [Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Грищенко О. Ю., Волосяк Ю.В.] ; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2019. – 20 с.

11. Теоретичні засади розвитку земельних відносин у сільському господарстві / [Ходаківська О.В., Федоров М.М., Месель-Веселяк В.Я. та ін.] ; за ред. Ю.О. Лупенка, О.В. Ходаківської. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2018. – 236 с.

12. Теоретико-методологічні аспекти управління продуктивністю аграрного виробництва / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, В. В. Вітвіцький та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2017. – 92 с.

13. Формування соціально-економічної ефективності підприємств галузі тваринництва на інноваційній основі / розроб. О. В. Мазуренко, О. В. Ксьонова, Н. М. Столярчук, М. І. Козак; ННЦ «ІАЕ». – К.: 2018. – 80 с.

Допоміжна

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук. – К.: КНТУ, 2005. – 292 с.
2. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. – К.: Аграрна наука, 2005.
3. Гудзинський О.Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с.
4. Економіка продуктового підкомплексу: Навчальний посібник / Збарський В.К., Мацибора В.І., Рогач С.М. та ін.; За ред. професора В.К.Збарського.- К.: НУБіП України, 2012. – 415 с.
5. Захарчук О.В. Використання паливно-енергетичних ресурсів у сільському господарстві / О.В. Захарчук, О.В. Вишневецька // Економіка АПК. – 2015. – №5. – С. 62-70.
6. Зінчук Т.О. Проблеми адаптації аграрного сектору економіки до умов Угоди про зону вільної торгівлі Україна-ЄС / Т.О. Зінчук // Економіка АПК. – 2015. – №5. – С. 79-88.
7. Карєєв О.М. Забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств в умовах органічного землеробства / О.М. Карєєв // Економіка АПК. – 2015. – №4. – С. 101-107.
8. Колодійчук В.А. Трансформаційні та трансакційні логістичні витрати у зернопродуктовому під комплексі АПК / В.А. Колодійчук // Економіка АПК. – 2015. – №4. – С. 47-51.
9. Кропивко М.Ф. Концептуальний підхід до кластерної організації та управління розвитком агропромислового виробництва / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – №11. – С. 3-13.
10. Легеза Д.Г. Конкурентоспроможність продукції сільськогосподарських підприємств / Д.Г. Легеза – К.: ННЦ «ІАЕ», 2011 – 396с.
11. Лузан Ю.Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2009. – №7. – С. 3-12.
12. Рябоконь В.П., Рарок Л.М. Тенденції розвитку соціальної інфраструктури сільських територій: монографія / В.П. Рябоконь, Л.М. Рарок. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. – 216 с.

URL – адреса електронного навчального курсу з дисципліни :
<https://elearn.nubip.edu.ua/enrol/index.php?id=1452>

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тема лекційного заняття 1. Формування та особливості функціонування аграрного сектору національної економіки

Сутність понять «агропромисловий комплекс», «агропродуктовий комплекс», «агропродовольчий комплекс», їх спільні та відмінні ознаки. Агропромисловий комплекс, його місце і роль в економіці країни. Макроекономічні параметри за якими оцінюється місце і роль сільського господарства в економіці держави та тенденції їх зміни. Особливості сільського господарства і агропромислового виробництва та їх вплив на економіку аграрних підприємств. Перспективи розвитку АПК і посилення його можливостей у вирішенні проблеми продовольчої безпеки на національному і світовому рівнях. Стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку; доступність кредитування; страхування сільськогосподарських ризиків; державна економічна підтримка; цінове регулювання; зниження податкового тиску; захист внутрішнього ринку і стимулювання експорту.

Тема лекційного заняття 2. Види аграрних підприємств та їх організаційно-правові форми.

Визначення підприємства та особливості трактування аграрного підприємства. Види підприємств, що можуть бути створені і функціонувати згідно з вітчизняним законодавством. Види об'єднань підприємств, що функціонують у вітчизняній та світовій практиці, а також сутність понять холдингу і дочірнього підприємства. Місце селянських особистих господарств у виробництві сільськогосподарської продукції та їх майбутнє. Сутність ефекту масштабу, а також джерела його формування. Еволюція підприємств АПК у роки реформ, їх сучасний видовий і кількісний стан та можливості подальшої трансформації. Економічні засади функціонування основних видів підприємств АПК. Ідентифікація підприємства залежно від способу створення та формування статутного капіталу за критерієм розміру. Визначення ефекту масштабу в результаті збільшення розміру підприємства (окремої галузі), враховуючи при цьому зміни в обсязі виробництва, у величині витрат і прибутку, приріст якого в умовах реального виробництва є відродженням економії від зниження довгострокових питомих середніх витрат.

Тема лекційного заняття 3. Спеціалізація та агропромислова інтеграція

Сутність розміщення, спеціалізації агропромислового виробництва в умовах широкомасштабної економічної концентрації і глобалізації. Фактори, що впливають на них, та особливості в розміщенні і спеціалізації сільського господарства. Форми спеціалізації в сільському господарстві, їх еволюція та основні проблеми поглиблення спеціалізації і забезпечення збалансованого розвитку рослинницьких і тваринницьких галузей в умовах функціонування різних організаційних форм господарювання і швидкого розширення масштабів виробництва агропромисловими холдингами. Зміст понять «галузь сільського

господарства» і методичні підходи до визначення галузевої структури аграрних підприємств, основні ознаки головних, додаткових і підсобних галузей, а також специфічні й узагальнені показники оцінювання ефективності галузевої структури в умовах її стабільності і зміни співвідношення окремих галузей. Визначення виробничого напрямку (спеціалізації) аграрного підприємства, коефіцієнта зосередження його товарних галузей, а також місця і ролі головної (головних) галузей в економіці підприємства. Оцінювання економічної ефективності галузевої структури підприємства, а також кількісного впливу структурних зрушень у співвідношенні його галузей і змін у технології та організацію виробництва на величину операційного прибутку.

Тема лекційного заняття 4. Витрати і собівартість сільськогосподарської продукції

Поняття та види собівартості сільськогосподарської продукції. Класифікація витрат при обчисленні собівартості продукції. Групування витрат за елементами і статтями. Розподіл витрат у рослинництві й тваринництві. Класифікація витрат на постійні і змінні, їх склад для аналізу ефективності виробництва. Основні типи залежності між змінними витратами і обсягом виробництва продукції. Об'єкти, методи і особливості обчислення собівартості продукції рослинництва й тваринництва. Характеристика показників собівартості, що використовують у планово-аналітичній роботі підприємств. Послідовність визначення собівартості продукції. Методи визначення собівартості сільськогосподарської продукції. Визначення нормативної собівартості побічної продукції рослинництва і тваринництва. Причини зростання собівартості. Структура собівартості продукції і методика її розрахунку. Відмінності у співвідношенні статей витрат у різних галузях сільського господарства. Основні фактори, що визначають рівень собівартості продукції рослинництва й тваринництва.

Тема лекційного заняття 5. Валові та фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств

Суть валової, товарної і реалізованої сільськогосподарської продукції та методичні підходи її визначення. Суть і вимірювання ефективності сільськогосподарського виробництва. Поняття ефекту і ефективності виробництва. Критерій економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Види ефективності. Система показників економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Методика визначення показників економічної ефективності виробництва. Точка беззбитковості та її обчислення. Визначення кількісного впливу факторів на обсяг виробництва окремих видів продукції тваринництва та рослинництва. Шляхи підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Тема лекційного заняття 1. Земельні ресурси та ефективність їх використання

Рациональне використання землі як головного засобу виробництва в сільському господарстві, важелі його впливу на економіку аграрних підприємств. Розмір сільськогосподарських угідь України та їх склад, сучасний стан розподілу земель між землевласниками і землекористувачами. Вузлові аспекти основних законодавчих актів, що регулюють земельні відносини в Україні, та зміст й основні етапи здійснення земельної реформи. Поняття земельного кадастру, його складові та методичні підходи до здійснення нормативної та експертної оцінки землі, напрями і способи використання її результатів. Методичні підходи до визначення плати за землю та сутність фінансового сільськогосподарського податку. Стан орендних відносин в Україні. Сутність ринку землі і ціни землі, а також сучасні проблеми функціонування ринку землі в Україні. Методичні аспекти оцінювання ефективності використання богарних і меліорованих земель та шляхи її підвищення. Розрахунок рівня землезабезпеченості підприємства, структури сільськогосподарських угідь, показників інтенсивності їх використання та здійснення оцінювання одержаних результатів. Визначення, аналіз та оцінювання ефективності використання сільськогосподарських угідь за натуральними і вартісними показниками.

Тема лекційного заняття 2. Трудові ресурси та продуктивність праці в аграрних підприємствах

Суть поняття «трудові ресурси сільського господарства». Система оцінки трудових ресурсів підприємства. Поняття середньооблікової чисельності працівників, облікового складу і середньооблікової чисельності персоналу. Оцінка руху трудових ресурсів підприємства за показниками: оборот робочої сили по прийому і звільненню, плинність і стабільність персоналу, рівень дисципліни працівників. Рівень використання трудових ресурсів: кількість відпрацьованих люд.-год. одним працівником за рік, коефіцієнт використання трудових ресурсів. Сезонність використання трудових ресурсів в аграрних підприємствах і шляхи його подолання.

Поняття і значення підвищення продуктивності праці в аграрному секторі економіки. Показники продуктивності праці у сільському господарстві і методика їх визначення. Рівень і динаміка продуктивності праці у сільському господарстві, його галузях і виробництві окремих видів продукції. Значення підвищення продуктивності праці у розв'язанні економічних і соціальних проблем. Проблема підвищення продуктивності праці в сільському господарстві. Основні фактори підвищення продуктивності праці. Різноманітність підходів до визначення та можливі методи розрахунку продуктивності праці на підприємствах виробничої сфери. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники зростання продуктивності праці. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на

підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання.

Тема лекційного заняття 3. Матеріально-технічне забезпечення та виробнича логістика аграрних підприємств

Особливості матеріально-технічної бази, стан її розвитку. Поняття та структура енергоресурсів. Функціональна роль матеріально-речових елементів аграрних підприємств та їх значення у формуванні енергоресурсів. Класифікація матеріально-речових елементів основного капіталу за роллю в процесі виробництва та економічний зміст показників енергозабезпеченості виробництва, енергоозброєності праці та енергомісткості продукції. Альтернативні підходи щодо купівлі нової техніки, придбання власної техніки чи взятої в оренду. Лізинг сільськогосподарської техніки, його сутність, умови здійснення і значення для зміцнення матеріально-технічної бази аграрних підприємств.

Проблеми сучасного розвитку сільськогосподарського машинобудування і забезпеченості сільськогосподарських товаровиробників технікою та методичні підходи до оцінки рівня її використання. Сутність логістики, її функції, завдання та види мікрологістики. Місце транспорту в логістичній системі аграрних підприємств та критерії вибору транспортного засобу для виконання відповідних транспортних робіт. Визначення постійних і змінних витрат на експлуатацію техніки. Розрахунок і оцінювання показників інтенсивності, продуктивності та економічності роботи машино-тракторного парку, а також визначення ступеня забезпеченості підприємства цими видами техніки. Визначення техніко-економічних показників використання автомобільного парку, здійснення їх оцінки та аналізу обсягу вантажообороту підприємства.

Тема лекційного заняття 4. Інноваційна діяльність аграрних підприємств та оцінювання її ефективності

Поняття, змістовна характеристика та окремі види інноваційних процесів (новин, нововведень). Локальні й глобальні новини (нововведення). Взаємозв'язок між окремими видами інноваційних процесів. Вплив нововведень на підприємницьку діяльність. Здійснення оцінювання економічної ефективності застосування мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин і тварин, визначення яких з пропонованих новітніх засобів хімізації є найбільш економічно вигідними. Оцінка ефективності впровадження новацій у рослинництві на прикладі застосування нових технологій обробітку ґрунту та збирання врожаю. Оцінювання ефективності впровадження новацій у тваринництві на прикладі визначення економічної ефективності використання нових порід тварин і поліпшення племінної роботи на підприємстві.

Сутність науково-технічного прогресу (НТП). Еволюційні й революційні форми НТП. Основні напрями НТП в сільському господарстві. Технічний напрям НТП передбачає створення нових систем машин для комплексної механізації виробництва. Технологічний напрям НТП. Необхідність запровадження нових технологій для підвищення ефективності виробництва і

конкурентоспроможності аграрних підприємств. Визначення економічної ефективності запровадження нових технологій.

Тема лекційного заняття 5. Інфраструктура аграрного підприємства

Поняття і значення інфраструктури аграрного підприємства. Класифікація інфраструктури. Народного господарська, регіональна і господарська інфраструктура. Інфраструктура у системі агропромислового комплексу.

Виробнича інфраструктура та її економічне значення. Галузі інфраструктури з обслуговування сільськогосподарського виробництва (агросервіс). Матеріально-технічне постачання та інженерно-технічне обслуговування сільського господарства, агрохімічне й ветеринарне обслуговування сільськогосподарських підприємств, транспортне обслуговування, дорожня система, інформаційна служба, служба зв'язку, юридична служба. Галузі інфраструктури, які забезпечують процес доведення продуктів АПК до споживача. Система заготівель, зберігання, первинної переробки і збуту продукції. Вдосконалення економічних взаємовідносин між сільськогосподарськими підприємствами і сферою обслуговування. Економічна ефективність виробничої інфраструктури.

Соціальна інфраструктура та її економічне значення. Необхідність і спрямованість соціальної діяльності підприємства в умовах глобалізації. Планування соціального розвитку підприємства, зокрема: забезпечення належних умов праці, побуту й проживання працівників; медичного та культурного обслуговування; мотивація трудової діяльності й підвищення продуктивності праці. Практична реалізація запланованих заходів для розвитку інфраструктури та активізації соціальної діяльності. Сучасні проблеми соціального захисту працівників підприємства.

Тема лекційного заняття 6. Ресурсне забезпечення аграрних підприємств

Суть ресурсного потенціалу аграрних підприємств, його склад та структура. Ресурсний, виробничий та економічний потенціал сільськогосподарських підприємств. Методичні основи оцінки ресурсного потенціалу підприємства, показники його виміру. Абсолютний і відносний ресурсний потенціал.

Економічна ефективність використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств, показники економічної ефективності: ресурсовіддача та ресурсомісткість. Основні напрями підвищення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ЕКОНОМІКА ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Тема лекційного заняття 1. Економіка галузей рослинництва

Розвиток і зональні особливості виробництва зерна. Структура зернового господарства. Розміщення і розвиток виробництва зерна: посівні площі, урожайність, валові збори, товарна продукція зерна за природно-економічними зонами та областями України. Економічна ефективність виробництва зерна та підвищення його ефективності.

Економіка виробництва технічних культур. Економічне і соціальне значення вирощування цукрових буряків. Економічна ефективність виробництва цукрових буряків та напрями підвищення їх економічної ефективності.

Економіка виробництва олійних культур. Розвиток і розміщення виробництва олійних культур в Україні. Економічна ефективність виробництва олійних культур та основні напрями підвищення їх ефективності.

Економіка виробництва картоплі та овочів. Народногосподарське значення, розвиток та розміщення виробництва картоплі. Динаміка розвитку виробництва овочів та розміщення овочевих культур по території України. Економічна ефективність виробництва картоплі та овочів, основні шляхи підвищення їх економічної ефективності.

Економіка виробництва плодів, ягід і винограду. Розвиток і розміщення плодово-ягідних насаджень. Стан ринку плодово-овочевої продукції. Економічна ефективність виробництва винограду. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва продукції садівництва.

Тема лекційного заняття 2. Економіка галузей тваринництва

Розвиток і розміщення виробництва продукції скотарства. Економічна ефективність виробництва молока та приросту великої рогатої худоби. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва продукції скотарства. Вдосконалення економічних відносин між виробниками продукції скотарства та переробними підприємствами.

Народногосподарське значення свинарства, його роль у забезпеченні населення продуктами харчування. Економічна ефективність виробництва свинини та шляхи підвищення його економічної ефективності. Розвиток спеціалізації і концентрації в свинарстві та підвищення якості продукції. Впровадження наукових досягнень і передового досвіду в свинарстві.

Значення та розвиток вівчарства. Економічна ефективність виробництва продукції вівчарства. Удосконалення породного складу та племінних якостей овець. Резерви збільшення виробництва продукції вівчарства.

Розвиток і розміщення галузі птахівництва. Ефективність виробництва продукції птахівництва за рахунок використання індустріальних технологій. Економічна ефективність виробництва яєць та м'яса птиці. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва продукції птахівництва.

Тема лекційного заняття 3. Ринок сільськогосподарської продукції

Суть та основні функції ринку. Суб'єкти і об'єкти ринку. Ринок як сукупність економічних відносин при виробництві товарів, що підлягають реалізації через купівлю-продаж. Роль конкуренції у ринкових відносинах. Передумови ефективного функціонування ринку.

Ринок сільськогосподарської продукції та його регулювання. Продовольча безпека країни та наповнення ринку товарами власного виробництва. Особливості ринку сільськогосподарської продукції. Галузеві ринки: ринок зерна, ринок цукру, ринок овочів, ринок м'яса, ринок молока, ринок продукції птахівництва. Взаємодія учасників ринку сільськогосподарської продукції. Проблеми розвитку і функціонування ринку сільськогосподарської продукції. Державна підтримка ринку сільськогосподарської продукції. Розвиток оптових ринків.

Інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції. Підсистеми ринкової інфраструктури: кредитно-фінансова, інформаційно-організаційна та регулювальна. Функції інфраструктури.

Тема лекційного заняття 4. Забезпечення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств

Поняття конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств. Методика оцінки конкурентоспроможності продукції. Показники, які використовуються для визначення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції: корисний ефект, сукупні витрати, ефективність і ціна реалізації продукції. Поняття і визначення рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств на ринку.

Якість продукції як економічна категорія. Показники якості продукції та їх характеристика. Методи оцінки якості продукції. Вплив підвищення якості виробів на економіку та імідж підприємства. Технічні, організаційні та соціальні заходи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств України.

Стандартизація продукції, її сутність і значення для підвищення якості. Поняття стандарту на продукцію. Види стандартів та їх характеристика. Основні параметри діючих стандартів на основні види сільськогосподарської продукції і їх відповідність сучасним вимогам. Подальше вдосконалення стандартів на сільськогосподарську продукцію з орієнтацією на забезпечення її якості на світовому рівні. Міжнародні стандарти і доцільність їх використання в Україні. Сертифікація продукції, її економічне значення. Обов'язкова і добровільна сертифікація. Сертифікація якості продукції та її значення для виходу підприємств на міжнародний ринок.

Тема лекційного заняття 5. Концентрація виробництва та диверсифікація підприємств

Сутність концентрації сільськогосподарського виробництва. Форми і особливості концентрації виробництва у сільському господарстві. Показники концентрації і оптимальні розміри сільськогосподарського виробництва.

Економічна і соціальна ефективність концентрації сільськогосподарського виробництва і методика їх визначення.

Сутність диверсифікації, її форми і види в аграрних підприємствах. Методичні підходи до визначення й аналізу рівня диверсифікації підприємств. Методичний підхід до оцінки ситуацій щодо впливу диверсифікації на економіку підприємств (матриця «прибутковість-диверсифікація»).